

**МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ
ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ**

Магновський Ігор Йосифович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Міжнародні відносини, проходячи належні історичні періоди й етами об'єктивно зумовлювали необхідність створення міжнародних правил поведінки відповідних суб'єктів правовідносин, зокрема складання договорів, протоколів, етикету, у сфері посольського права, ведення війни та міждержавних стосунків загалом. Тому, виходячи із стратегічних цілей та завдань державотворення України, набув актуальності вплив інституту міжнародних правових стандартів у контексті розвитку національного конституційного права. Адже теперішні конституційні процеси в Україні характеризуються своєю неоднозначністю та строкатістю, що шкодить їх динамічності. Перш за все йде мова про політико-правовий вибір, пов'язаний із вступом нашої держави до цивілізованої європейської спільноти, що спричиняє передусім розширення кола суб'єктів конституційно-правових відносин й оптимізацію їх правового статусу, вдосконалення існуючих та утвердження нових інституцій держави та громадянського суспільства, котрі трансформуються із політичної у конституційно-правову площину й, тим самим, мають змістовно збагачувати систему чинного законодавства України, де провідна роль належить конституційному як базовому.

Зауважимо, що конституційне право будь-якої демократичної, правової держави виступає як основоположна, фундаментальна та єдина профілююча галузь національного права, бо саме її правові норми регулюють основні відносини, що виникають у процесі становлення, існування, функціонування та взаємодії між собою особистості (людини), суспільства і держави. Тому зважаючи на такий конституюючий характер зазначених правових відносин, констатує Д. П. Мартиновський, саме конституційному праву належить особлива роль у моделюванні

національної системи права та національної системи законодавства¹. Звісно, не без участі міжнародних правових стандартів, які стали своєрідним взірцем усього цивілізованого світу, в основі котрого лежить ключовий, фундаментальний принцип – верховенство права.

На думку вчених-конституціоналістів М. П. Орзіха та А. Р. Крусян, отримавши визнання міжнародного співтовариства міжнародні правові документи стають міжнародно-правовими стандартами, що сприймаються та закріплюються у національних правових системах різних країн².

Щодо розуміння міжнародних правових стандартів, Ю. І. Римаренко вважає, що дефініція міжнародного стандарту формулюється як закріплені у міжнародних актах еталони, показники, норми, до дотримання та досягнення яких зобов'язуються або заохочуються держави³.

На переконання Н. М. Глевацької, міжнародні стандарти являють собою норми міжнародного права, які містяться у міжнародних договорах, котрі розробляються державами в межах різноманітних міжнародних міжурядових організацій. На створення та розвиток цих процесів впливають загальні тенденції інтернаціоналізації міжнародного життя, які опосередковано пов'язуються з внутрішньодержавними й міждержавними відносинами. У результаті цих процесів суб'єкти міжнародного права створюють стандартизовані правила поведінки, визнаючи їх юридично обов'язковими актами⁴. Як далі свідчить Ю. І. Римаренко, мова йде про своєрідні взірці, еталони, на які різні держави у своїй діяльності зобов'язані орієнтуватись, як і решта учасників суспільного життя. У преамбулі Загальної декларації прав людини, яка вважається головним джерелом цих стандартів, зазначається, що Декларація є взірцем відповідності, до якого повинні прагнути усі держави і народи⁵.

Доволі продуктивно у цьому сенсі вбачається доктринальна позиція Ю. О. Волошина про те, що інтернаціоналізація конституційного права залежить від рівня суспільних відносин у тій чи іншій сфері в певній країні та рівня інтеграції держави в міжнародне та європейське співтовариство. При цьому можна визначити два основних джерела розвитку інтернаціоналізації конституційного права держав

¹ Мартиновський Д. П. Міжнародні правові стандарти у сфері конституційного права: поняття, ознаки та місце в системі джерел. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 2. С. 71.

² Орзіх М. Ф., Крусян А. Р. Сучасний конституціоналізм в Україні. Введення в українське конституційне право : монографія. Київ: Алерта, 2006. С. 207–208.

³ Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика / відп. ред. Ю. І. Римаренко. Київ: КНТ, 2006. С. 99.

⁴ Глевацька Н. М. Міжнародні стандарти у системі місцевого самоврядування України. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2009. Вип. 15. С. 114–122.

⁵ Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика / відп. ред. Ю. І. Римаренко. Київ: КНТ, 2006. С. 99.

Європи: 1) економіку, яка втілюється через розвиток спільного ринку, дедалі більше проникнення в національні економіки, 2) політичну або конституційну інтернаціоналізацію, ядром якої стали захист прав і свобод людини і громадянина, розвиток місцевого самоврядування та інститутів демократії⁶.

Оскільки сам факт наявності міжнародних правових стандартів є проявом глобального конституціоналізму, в обґрунтування зазначеної позиції італійський конституціоналіст М. Мадуро зазначає, що в наукових дебатах концепція глобального конституціоналізму та її нормативний потенціал часто-густо сприймаються з деякою підозрою, бо все більша критика Ради Безпеки ООН і глобальної фінансової діяльності вказує на необхідність створення системи стримувань і противаг на світовій арені. Але в процесі цієї діяльності виникають все нові й нові конституційні питання, пов'язані з конституціоналізацією і квазіконституційними інститутами, які протидіють сильним гравцям міжнародної системи та порушують норми міжнародного права, правила і процедури. Парадокс полягає у незбалансованому паралельному розвитку на міжнародній арені кількісних змін, пов'язаних із переговорами, укладанням угод і вирішенням спорів між безліччю груп, організацій і акторів – з одного боку, і недостатністю якісних конституційних засобів для додання їх рішенням обов'язкової сили і нормативності – з іншого⁷.

У контекстуалізації поглиблення тенденції конституціоналізації на міжнародній арені, в міжнародному договірному праві, і одночасно об'єктивного зростання у ньому і в національному конституційному праві ролі й значення міжнародних правових стандартів, німецький конституціоналіст К. Вальтер, задається питанням, наскільки це виправдано – як із політичної, так і з юридичної точки зору – прив'язувати правопорядок до вимог «загального блага» і «верховенства права». Саме ці категорії він визначає у якості показника взаємодії конституційного права з міжнародним правом та впливу конституційного права на право міжнародне. У зв'язку з цим вчений посилається на існуючі полярні доктринальні думки щодо змісту зазначених понять, а також про роль кожного з них у процесі конституціоналізації міжнародного права⁸.

⁶ Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : монографія / за ред. М. О. Баймуратова. Київ: Логос, 2010. С. 269.

⁷ Global constitutionalism: human rights, democracy and the rule of law / Wiener A., Lang A. F., Tully J., Maduro M. P., Kumm M. Global constitutionalism. Cambridge, 2012. Vol. 1, n 1. P. 6–9.

⁸ Walter C. International Law in a Process of Constitutionalization. New perspectives on the divide between national and international law / edited by J. E. Nijman and A. Nollkaemper. Oxford : Oxford Scholarship Online, 2007. P. 197–198.

На переконання Є. О. Васильєва, це, фактично, відкриває для цінностей конституційного права широкий шлях до глобального використання та позитивного впливу на право міждержавне – міжнародне право, і веде до створення, інституціоналізації та конституювання міжнародного конституційного права⁹.

Варто підкреслити, що Конституція України як внутрішньодержавний акт, безпосередньо пов'язана із міжнародним правом, враховує його найбільш важливі положення, визнає на конституційному рівні юридичну чинність міжнародних правових актів. Про це свідчить і положення статті 18 Конституції України де сказано, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права [9]¹⁰.

Отже, перенесення міжнародних положень у науку конституційного права України стало поштовхом для переходу правової системи на якісно новий (глобальний) етап свого розвитку.

Таким чином, забезпечення утвердження відданості принципам і нормам міжнародного права, є соціально-історичним, суспільно обумовленим явищем і постає вагомим фактором світового визнання України як повноправного учасника міжнародних відносин, де значну роль відіграє готовність і можливість держави через систему договірних права, виконання та реалізацію договірних норм, впровадження їх в систему національного конституційного права виконувати приписи міжнародних правових стандартів.

Зважаючи, що конституційне право України виступає як основоположна галузь національного права держави, бо саме її правові норми регулюють основні суспільні відносини і враховуючи їх конституюючий характер, саме конституційному праву належить особлива роль у моделюванні національної системи права та законодавства, беззаперечно включаючи у цей важливий процес запозичення міжнародних правових стандартів, які є нормами міжнародного права.

⁹ Васильєв Є. О. Роль органів місцевого самоврядування України у створенні локальної системи зовнішньоекономічної діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Київ, 2016. С.75.

¹⁰ Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.